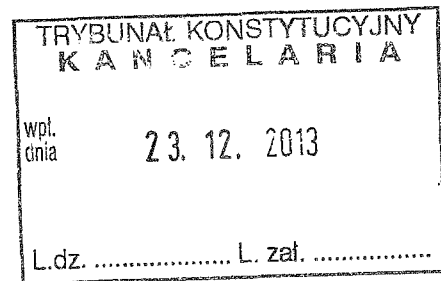

Warszawa, dnia 20 grudnia 2013 r.

PG VIII TK 24/12

P 12/12

TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY

W związku z:

pytaniem prawnym Sądu Okręgowego Warszawa – Praga w Warszawie – II Wydział Cywilny z dnia 17 stycznia 2012 r.:

1) czy art. 42 ustawy z dnia 13 czerwca 1967 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. Nr 24, poz. 110 ze zm.) jest zgodny z art. 92 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

2) czy § 3 ust. 1 i 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 sierpnia 1982 r. w sprawie stawek, warunków przyznawania i wypłaty ryczałtu przysługującego sędziom i pracownikom sądowym za dokonanie oględzin oraz stawek należności kuratorów (Dz. U. Nr 27, poz. 197 ze zm.) jest zgodny z art. 92 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej;

pytaniem tegoż Sądu z dnia 22 czerwca 2012 r.:

1) czy art. 148 ust. 2 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2010 r. Nr 90, poz. 594 ze zm.) jest zgodny z art. 2 w związku z art. 92 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

2) czy art. 42 ustawy z dnia 13 czerwca 1967 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. Nr 24, poz. 110 ze zm.) jest zgodny z art. 92 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

3) czy § 3 ust. 1 i 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 sierpnia 1982 r. w sprawie stawek, warunków przyznawania i wypłaty ryczałtu przysługującego sędziom i pracownikom sądowym za dokonanie oględzin oraz stawek należności kuratorów (Dz. U. Nr 27, poz. 197 ze zm.) jest zgodny z art. 92 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej

oraz pytaniem tegoż Sądu z dnia 13 lutego 2013 r.:

1) czy art. 148 ust. 2 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2010 r. Nr 90, poz. 594 ze zm.) jest zgodny z art. 2 w związku z art. 92 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

2) czy art. 42 ustawy z dnia 13 czerwca 1967 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. Nr 24, poz. 110 ze zm.) jest zgodny z art. 92 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

3) czy § 3 ust. 1 i 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 sierpnia 1982 r. w sprawie stawek, warunków przyznawania i wypłaty ryczałtu przysługującego sędziom i pracownikom sądowym za dokonanie oględzin oraz stawek należności kuratorów (Dz. U. Nr 27, poz. 197 ze zm.) jest zgodny z art. 92 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej

– na podstawie art. 27 pkt 5 w zw. z art. 33 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643 ze zm.) –

przedstawiam następujące stanowisko dodatkowe:

1) przepisy § 3 ust. 1 i 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 sierpnia 1982 r. w sprawie stawek, warunków przyznawania i wypłaty ryczałtu przysługującego sędziom i pracownikom sądowym za dokonanie oględzin oraz stawek należności kuratorów (Dz. U. Nr 27, poz. 197 ze zm.) są niezgodne z art. 92 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej;

2) art. 148 ust. 2 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2010 r. Nr 90, poz. 594 ze zm.), w zakresie, w jakim stanowi podstawę obowiązywania rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 sierpnia 1982 r. w sprawie stawek, warunków przyznawania i wypłaty ryczałtu przysługującego sędziom i pracownikom sądowym za dokonanie oględzin oraz stawek należności kuratorów (Dz. U. Nr 27, poz. 197 ze zm.), jest niezgodny z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i nie jest niezgodny z art. 92 ust. 1 Konstytucji RP;

3) w pozostałym zakresie postępowanie w niniejszej sprawie podlega umorzeniu na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym – ze względu na niedopuszczalność orzekania.

UZASADNIENIE

Pismem z dnia 29 kwietnia 2013 r. Trybunał Konstytucyjny zwrócił się o przedstawienie dodatkowego stanowiska w sprawie połączonych pytań prawnych Sądu Okręgowego Warszawa – Praga w Warszawie – II Wydział Cywilny z dnia 17 stycznia 2012 r. i z dnia 22 czerwca 2012 r. w związku z przedstawieniem przez ten Sąd pytania prawnego z dnia 13 lutego 2013 r. Trybunał Konstytucyjny poinformował ponadto, iż – ze względu na tożsamość przedmiotu sprawy – zarządzeniem Prezesa Trybunału Konstytucyjnego pytanie

prawne z dnia 13 lutego 2013 r. zostało dołączone do wskazanych wyżej pytań prawnych wcześniej złożonych przez Sąd pytający, w celu łącznego ich rozpoznania.

Sąd Okręgowy Warszawa – Praga w Warszawie – II Wydział Cywilny, postanowieniem z dnia 13 lutego 2013 r., przedstawił Trybunałowi Konstytucyjnemu pytanie prawne przytoczone na wstępie.

W stosunku do – wyznaczonego w *petitum* – zakresu przedmiotowego pytania prawnego z dnia 22 czerwca 2012 r., pytanie prawne z dnia 13 lutego 2013 r. odwzorowuje przedstawione już zarzuty niekonstytucyjności wobec przepisów:

- art. 148 ust. 2 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2010 r. Nr 90, poz. 594 ze zm.),
- art. 42 ustawy z dnia 13 czerwca 1967 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. Nr 24, poz. 110 ze zm.) oraz
- § 3 ust. 1 i 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 sierpnia 1982 r. w sprawie stawek, warunków przyznawania i wypłaty ryczałtu przysługującego sędziom i pracownikom sądowym za dokonanie oględzin oraz stawek należności kuratorów (Dz. U. Nr 27, poz. 197 ze zm.), które konfrontuje z tymi samymi wzorcami.

Uzasadniając pytanie prawne, Sąd wskazał, że wątpliwości co do konstytucyjności powołanych w *petitum* pytania prawnego z dnia 13 lutego 2013 r. przepisów powstały na tle rozpoznawanej przez Sąd sprawy (o rozwód), w toku której zaszła konieczność orzeczenia o wynagrodzeniu kuratora reprezentującego nieznanego z miejsca pobytu pozwanego. Sąd Okręgowy Warszawa – Praga w Warszawie Wydział II Cywilny, postanowieniem z dnia listopada 2012 r., ustanowił kuratora procesowego dla

nieznanego z miejsca pobytu pozwanego. Na rozprawie, w dniu lutego 2013 r., kurator ten wniósł o przyznanie na jego rzecz wynagrodzenia. Wyrokiem z tego dnia Sąd Okręgowy Warszawa – Praga w Warszawie Wydział II Cywilny uwzględnił powództwo o rozwód oraz orzekł co do istoty sprawy oraz co do kosztów procesu. Wnioskiem z dnia lutego 2013 r. kurator pozwanego wystąpił o uzupełnienie wyroku w zakresie wynagrodzenia kuratora.

Sąd pytający, uzasadniając przedstawione wskazanym w *petitum* przepisom prawa zarzuty, nawiązał do argumentacji zawartej w pytaniu prawnym z dnia 17 stycznia 2012 r., a przede wszystkim – w pytaniu prawnym z dnia 22 czerwca 2012 r., którego zakres zaskarżenia ściśle odpowiada zakresowi zaskarżenia pytania prawnego z dnia 13 lutego 2013 r.

Sąd podkreślił, że przyznanie wynagrodzenia na rzecz ustanowionego przez sąd kuratora procesowego następuje – w aktualnym stanie prawnym – w oparciu o § 3 ust. 1 i 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 sierpnia 1982 r. w sprawie stawek, warunków przyznawania i wypłaty ryczałtu przysługującego sędziom i pracownikom sądowym za dokonanie oględzin oraz stawek należności kuratorów (Dz. U. Nr 27, poz. 197 ze zm.; dalej: rozporządzenie), które wydano na podstawie art. 42 ustawy z dnia 13 czerwca 1967 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. Nr 24, poz. 110 ze zm.; dalej: ustawa o kosztach sądowych z 1967 r.). Ustawa ta została uchylona, jednak – na podstawie art. 148 ust. 2 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2010 r. Nr 90, poz. 594 ze zm.; dalej: ustawa o kosztach sądowych), wedle którego do czasu wydania nowych przepisów wykonawczych na podstawie ustawy o kosztach sądowych zachowują moc przepisy wydane przed wejściem w życie tej ustawy – rozporządzenie zachowało moc obowiązującą w części dotyczącej wynagrodzenia kuratorów, ustanowionych w postępowaniu sądowym.

Pytający podkreślił, że art. 42 ustawy o kosztach sądowych z 1967 r. nie utracił mocy obowiązującej w rozumieniu art. 39 ust. 1 pkt 3 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym, bowiem przepisy rozporządzenia pozostają nierozzerwalnie związane z upoważnieniem ujętym w ustawie. Samo upoważnienie ustawowe – jak twierdzi Sąd – nie może być podstawą orzeczenia sądowego, ale jego ewentualna wadliwość ma wpływ na przepisy zawarte w akcie wykonawczym, a więc przepisy, w oparciu o które nastąpi rozstrzygnięcie sprawy. Pytający, przyjmując powyższe założenie, wskazał, że art. 42 ustawy o kosztach sądowych z 1967 r. nie zawiera jakichkolwiek wytycznych dotyczących treści aktu, do którego wydania upoważnia, i jako taki jest niezgodny z art. 92 ust. 1 Konstytucji. Oznacza to także, iż wydane na jego podstawie rozporządzenie, jako oparte na blankietowym upoważnieniu, narusza wzorzec zawarty w art. 92 ust. 1 ustawy zasadniczej. Ocena zgodności § 3 ust. 1 i 2 rozporządzenia z art. 92 ust. 1 Konstytucji sprowadza się więc – w istocie – do oceny zgodności z powołanym wzorcem konstytucyjnym przepisu art. 42 powołanej ustawy.

W odniesieniu do art. 148 ust. 2 ustawy o kosztach sądowych Sąd podkreślił, że dopuszczalne jest utrzymanie w mocy przepisów wydanych na podstawie dotychczasowych przepisów upoważniających, ale jednocześnie zaakcentował, iż przyjęcie tego rodzaju rozwiązania legislacyjnego obwarowane jest warunkiem braku niezgodności aktu wykonawczego z nową ustawą [co – zdaniem Sądu – wynika z § 33 ust. 1 załącznika do uchwały Nr 147 Rady Ministrów z dnia 5 listopada 1991 r. w sprawie zasad techniki prawodawczej (M.P. Nr 44, poz. 310)], a także – stosując rozumowanie *a minori ad maius* – z Konstytucją. Zatem pozostawienie w mocy rozporządzenia mogło nastąpić przy spełnieniu warunku niesprzeczności tego aktu wykonawczego z ustawą o kosztach sądowych oraz z art. 92 Konstytucji. Skoro zaś – w przekonaniu Sądu – art. 42 ustawy o kosztach sądowych z 1967 r. jest niezgodny z ustawą

zasadniczą, to regulacja zawarta w art. 148 ust. 2 ustawy o kosztach sądowych uchybia wymogom poprawnej legislacji, a w rezultacie doprowadziła do dalszego obowiązywania aktu prawnego niezgodnego z Konstytucją.

Wobec faktu, iż argumentacja przedstawiona przez Sąd w pytaniu prawnym z dnia 13 lutego 2013 r. nie wykracza poza tezy zawarte w pytaniach prawnych Sądu z 17 stycznia 2012 r. i 22 czerwca 2012 r., w pełni aktualne pozostają wywody przedstawione w uzasadnieniu stanowiska Prokuratora Generalnego, zawartego w piśmie z dnia 25 czerwca 2012 r., oraz w uzasadnieniu dodatkowego stanowiska Prokuratora Generalnego, zawartego w piśmie z dnia 19 września 2012 r. Brak jest przy tym podstaw do odstąpienia od stanowiska przedstawionego w *petitum* pisma Prokuratora Generalnego z dnia 19 września 2012 r., które, w świetle zarówno zakresu zaskarżenia, jak i przedstawionej w pytaniu prawnym z dnia 13 lutego 2013 r. argumentacji, nie wymaga żadnej modyfikacji.

Odrębną kwestią, wymagającą szczególnego odniesienia, jest problem istnienia – w przedmiotowej sprawie – przesłanki funkcjonalnej, warunkującej możliwość kontroli konstytucyjności zakwestionowanych unormowań.

We wszystkich, połączonych do wspólnego rozpoznania, pytaniach prawnych Sąd, wykazując jej istnienie, stwierdził, że wysokość przyznanego wynagrodzenia dla kuratora uzależniona będzie od ewentualnego zastosowania zakwestionowanych przepisów rozporządzenia. Chodzi tu zatem – wedle Sądu – o związek pomiędzy rozstrzygnięciem Trybunału Konstytucyjnego w przedmiocie konstytucyjności zakwestionowanych przepisów a orzeczeniem Sądu w kwestii pobocznej (incydentalnej). We wszystkich sprawach, w których wywiedziono pytania prawne rozpatrywane w przedmiotowej sprawie, związek funkcjonalny nie polega natomiast – wedle Pytającego – na wpływie orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego na rozstrzygnięcie sprawy co do istoty.

W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego wyrażono pogląd, że „wątpliwości konstytucyjne mogą także dotyczyć zagadnień wypadkowych rozstrzyganych przez pytający sąd. Muszą to być jednak zagadnienia, z którymi będzie konfrontowany pytający sąd na tle rozstrzyganej sprawy, w ramach toczącego się postępowania. Także więc w wypadkach, gdy wątpliwość konstytucyjna dotyczy konkretnych kwestii wypadkowych, ewentualne wyeliminowanie niekonstytucyjnej normy dotyczącej takiej właśnie kwestii powinno być kwalifikowane jako wywierające wpływ na treść rozstrzygnięcia sprawy, w której postawiono pytanie prawne” (postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 27 marca 2009 r., sygn. P 10/09, OTK ZU nr 3/A/2009, poz. 40). W wyroku z dnia 12 maja 2011 r., w sprawie o sygn. P 38/08, Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że „sąd może mieć wątpliwość konstytucyjną na różnych etapach rozpatrywania sprawy, w kwestiach wypadkowych, w postępowaniu rozpoznawczym albo odwoławczym. Wątpliwości może przedstawiać zarówno sąd orzekający merytorycznie (wyrokujący), jak i sąd (inny skład) rozpatrujący kwestię wypadkową” (OTK ZU nr 4/A/2011, poz. 33). Jakkolwiek więc można – w świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego – przyjąć, że pytanie prawne może dotyczyć wątpliwości konstytucyjnych powziętych przez sąd w związku z kwestiami wypadkowymi, to jednak niezwykle ważne jest by – co również akcentuje Trybunał Konstytucyjny – wątpliwości te dotyczyły zagadnień, z którymi sąd konfrontowany był na tle rozstrzyganej sprawy, w ramach toczącego się postępowania.

Ponadto należy pamiętać, przy ustalaniu relewantności pytania prawnego, z reguły nie będzie podstaw do przyjęcia wystąpienia tej przesłanki wtedy, gdy rozstrzygnięcie sprawy jest możliwe bez uruchomienia instytucji pytania prawnego. Ma to miejsce w szczególności, gdy istnieje możliwość usunięcia nasuwających się wątpliwości prawnych przez stosowną wykładnię budzącego

zastrzeżenia aktu prawnego bądź też możliwość przyjęcia za podstawę rozstrzygnięcia innego aktu (*vide* – wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 lipca 2010 r., sygn. P 4/10, OTK ZU nr 6/A/2010, poz. 58).

W pytaniu prawnym z dnia 13 lutego 2013 r. podkreślono, że kurator wyznaczony przez Sąd wystąpił o uzupełnienie wyroku w zakresie wynagrodzenia kuratora. Wskazuje to, iż w wyroku z dnia lutego 2013 r., w którym orzeczono rozwód oraz orzeczono o władzy rodzicielskiej nad małoletnim dzieckiem stron, wysokości alimentów i kosztach procesu, nie rozstrzygnięto o wynagrodzeniu kuratora. W pytaniach prawnych z dnia 17 stycznia 2012 r. i z dnia 22 czerwca 2012 r. brak jest natomiast informacji, by Sąd – w wyrokach, odpowiednio: z dnia listopada 2011 r. i z dnia lutego 2012 r. – rozstrzygnął w przedmiocie wynagrodzenia kuratora, jak również, by złożono wnioski o uzupełnienie wyroków zapadłych w tych sprawach. Należy także pamiętać, iż w sprawach tych – wobec upływu okresu dwóch tygodni od ogłoszenia wyroków – nie ma już możliwości złożenia takich wniosków (*vide* – art. 351 § 1 k.p.c.). W świetle stanowiska Trybunału Konstytucyjnego, wyrażonego w powołanych wyżej jego rozstrzygnięciach, w przypadku uznania, że nie istnieje prawna możliwość, by Sąd w ogóle mógł orzec w przedmiocie wynagrodzenia kuratora, powstaje wątpliwość, czy w zakresie pytań prawnych z dnia 17 stycznia 2012 r. i z dnia 22 czerwca 2012 r. występuje przesłanka funkcjonalna.

W tym kontekście należy wskazać, że, zgodnie z art. 108¹ k.p.c., „jeżeli w toku postępowania sąd nie orzekł o obowiązku poniesienia kosztów sądowych lub orzeczeniem nie objął całej kwoty należnej z tego tytułu, postanowienie w tym przedmiocie wydaje na posiedzeniu niejawnym sąd, przed którym sprawa toczyła się w pierwszej instancji”. W doktrynie podkreśla się, że wskazany przepis dotyczy wyłącznie rozstrzygnięć w kwestii kosztów sądowych i nie obejmuje w związku z tym rozstrzygnięć co do kosztów procesu, w stosunku do

których możliwe jest uzupełnienie postanowienia w tym przedmiocie jedynie na podstawie art. 351 k.p.c. w związku z art. 361 k.p.c. (*vide* – Tomasz Demendecki, *Komentarz aktualizowany do art. 108(1) Kodeksu postępowania cywilnego*, LEX/el., 2013). W tym miejscu należy przypomnieć, że wynagrodzenie kuratora procesowego należy – w świetle art. 5 ust. 1 pkt 3 ustawy o kosztach sądowych – do wydatków, które wraz z opłatami składają się na koszty sądowe.

We wciąż aktualnym i powoływanym w piśmiennictwie postanowieniu z dnia 3 lutego 1970 r., w sprawie o sygn. II CZ 32/69 (OSNC nr 9/1970, poz. 165), Sąd Najwyższy stwierdził, że „jeśli sąd nie rozstrzygnął wniosku kuratora o przyznanie mu wynagrodzenia, to nie zachodzi potrzeba uzupełnienia postanowienia kończącego postępowanie, gdyż wniosek taki sąd może rozstrzygnąć odrębnie. Uzupełnienie wyroku (odpowiednio: postanowienia - art. 361 k.p.c.) dotyczy takich tylko rozstrzygnięć, które odnoszą się do żądań stron lub które obligatoryjnie muszą być w nim zawarte (art. 351 § 1 k.p.c.)”. Dodatkowo, Sąd Najwyższy w powołanym wyroku wskazał, że jeżeli co do kosztów sądowych nie orzeczono w toku postępowania lub też orzeczeniem nie objęto całej kwoty należnej z tego tytułu, to postanowienie w tym przedmiocie powinien wydać na posiedzeniu niejawnym sąd, w którym sprawa toczyła się w pierwszej instancji – zgodnie z art. 13 ustawy o kosztach sądowych z 1967 r. (odpowiednikiem tego przepisu jest obecnie art. 108¹ k.p.c.). Przytoczony pogląd Sądu Najwyższego jest przywoływany w aktualnych komentarzach do ustawy o kosztach sądowych (*vide* – Katarzyna Gonera, *Komentarz do ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych*, Wydawnictwo LexisNexis, Warszawa 2008, s. 92 – 93 i Andrzej Zieliński, *Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Komentarz*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2010, s. 113).

Niezależnie jednak od rozstrzygnięcia kwestii, czy w sprawach, w których wywiedziono pytania prawne z dnia 17 stycznia 2012 r. i z dnia 22 czerwca

2012 r., możliwe jest w ogóle wydanie przez Sąd rozstrzygnięcia w przedmiocie wynagrodzenia kuratora ustanowionego dla nieznanego z miejsca pobytu pozwanego, umorzenie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym nie jest – w przedmiotowej sprawie – możliwe, bowiem istnienie przesłanki funkcjonalnej w ostatnim, z połączonych do wspólnego rozpoznania, pytaniu prawnym z dnia 13 lutego 2013 r. nie budzi wątpliwości, zaś zakres zaskarżenia tego pytania prawnego obejmuje w całości zakres zaskarżenia pytań prawnych z dnia 17 stycznia 2012 r. i z dnia 22 czerwca 2012 r.

Mając na uwadze powyższe, wnoszę jak na wstępie.

z upoważnienia
Prokuratora Generalnego
Robert Hermand
Zastępca Prokuratora Generalnego